

do rerum ad intelligentem, & sentientem: quia intelligere, & sentire est; secundum quod res sunt in intellectu, & sensu secundum modum utriusque. Habet autem habitudinem sentiens, & intelligens ad rem quae est extra animam, per voluntatem, & appetitum: unde omnia sentiencia, & intelligentia appetunt, & volunt; voluntas tamen proprie in intellectu est. Cum igitur Deus sit intelligens, oportet quod sit volens.

3. Amplius. Illud quod consequitur omne ens, convenit enti, in quantum est ens. Quod autem est huiusmodi, oportet quod in eo maxime inveniatur quod est primum ens. Cuiuslibet autem enti competit appetere suam perfectionem, & conservationem sui esse; unicuique tamen secundum suum modum. In intellectualibus quidem per voluntatem, animalibus per sensibilem appetitum, carentibus vero sensu per appetitum naturalem; aliter tamen quae habent, & quae non habent: nam ea quae non habent, per appetitivam virtutem sui generis desiderio tendunt ad acquirendum quod eis deest; quae autem habent, quietantur in ipso. Hoc igitur primo enti, quod Deus est, deesse non potest: cum igitur ipse sit intelligens, inest sibi voluntas, qua placet sibi suum esse, & sua bonitas.

4. Item. Intelligere quanto perfectius est, tanto delectabilius est intelligenti. Sed Deus intelligit, & suum intelligere est perfectissimum, ut supra cap. XLIV. ostensum est. Ergo intelligere est ei delectabilissimum. Delectatio autem intelligibilis, est per voluntatem, sicut delectatio sensibilis, est per concupiscentiam appetitum. Est igitur in Deo voluntas.

5. Praeterea. Forma per intellectum considerata non movet, nec aliquid causat, nisi mediante voluntate, cuius objectum est finis, & bonum, a quo movetur aliquis ad agendum: unde intellectus speculativus non movet, neque imaginatio pura absque aestimatione boni, vel mali. Sed forma intellectus divini est causa motus, & esse in aliis: agit enim res per intellectum, ut infra ostendetur. Oportet igitur quod ipse sit volens.

6. Item. In virtutibus motivis, & habentibus intellectum, primo invenitur voluntas: nam voluntas omnem potentiam applicat ad suum actum: intelligimus enim, quia volumus; imaginamur, quia volumus; & sic de aliis: & hoc habet, quia objectum eius est finis; quamvis intellectus non secundum modum causae efficientis & moventis, sed secundum modum causae finalis moveat voluntatem, proponendo sibi suum objectum, quod est finis. Primo ergo moventi convenit maxime habere voluntatem.

7. Praeterea. Liberum est quod sui causa est; & sic liberum habet rationem eius quod est per se. Voluntas autem primo habet libertatem in agendo: in quantum enim voluntarie agit quis, dicitur libere agere quamcumque actionem. Primo igitur agentis maxime competit per voluntatem agere, cui maxime competit per se agere.

8. Amplius. Finis, & agens ad finem, semper unius ordinis inveniuntur in rebus: unde & finis proximus, qui est proportionatus agenti, incidit in idem specie cum agente tam in naturalibus, quam in artificialibus: nam forma artis, per quam artifex agit, est species formae quae est in materia, quae est finis artificis; & forma ignis generantis, qua agit, est eiusdem speciei cum forma ignis geniti, quae est finis generationis. Deo autem nihil coordinatur quasi eiusdem ordinis nisi ipse; alias essent plura prima, cuius contrarium ostensum est supra cap. XLIII. Ipse igitur

est primum agens propter finem, qui est ipsemet: ipse igitur non solum est finis appetibilis, sed appetens, ut ita dicam, se finem, & appetitu intellectuali, cum sit intelligens, qui est voluntas. Est igitur in Deo voluntas.

Hanc autem Dei voluntatem sacrae Scripturae testimonia confirmant: dicitur enim in Psalm. CXXXIV.

6. Omnia quaecumque voluit, fecit Dominus: & Rom. IX. 19. Voluntas eius quis resistit?

CAPUT LXXIII.

Quod voluntas Dei sit eius essentia.

I. Part. q. XIX. art. 1. ad 3. & q. XX. art. 3. ad 2.

EX hoc autem apparet quod sua voluntas non est aliud quam sua essentia.

1. Deo enim convenit esse volentem, in quantum est intelligens, ut ostensum est cap. XLIV. & XLV. Est autem intelligens per essentiam suam, ut supra probatum est. Ergo & volens: est igitur voluntas Dei, ipsa eius essentia.

2. Adhuc. Sicut intelligere est perfectio intelligentis, ita & velle est perfectio volentis: utrumque enim est actio in agente manens, non autem transiens in aliquid passum, sicut calefactio. Sed intelligere Dei est eius esse, ut supra cap. XXVIII. probatum est, eo quod cum esse divinum sit secundum se perfectissimum, nullam supervenientem perfectionem admittit, ut supra ostensum est. Est igitur & divinum velle, esse ipsius: ergo voluntas Dei est eius essentia.

3. Amplius. Cum omne agens agat in quantum actu est, oportet quod Deus, qui est actus purus, per suam essentiam agat. Velle autem est quaedam Dei operatio. Oportet igitur quod Deus per suam essentiam sit volens: sua igitur voluntas est sua essentia.

4. Item. Si voluntas esset aliquid additum divinae substantiae, cum divina substantia sit quid completum in esse, sequeretur quod voluntas adveniret ei quasi accidens subjecto; sequeretur etiam quod divina substantia compararetur ad ipsam quasi potentia ad actum, & quod esset compositio in Deo: quae omnia supra cap. XVI. XVII. & XVIII. improbata sunt. Non est igitur possibile quod divina voluntas sit aliquid additum divinae essentiae.

CAPUT LXXIV.

Quod principale volitum Dei est divina essentia.

I. Part. q. XIX. art. 1. ad 3. & de potent. quest. III. art. 17. ad 14.

EX hoc autem ulterius apparet quod principale divinae voluntatis volitum est eius essentia.

1. Bonum enim intellectum est objectum voluntatis, ut supra cap. LXXII. dictum est. Id autem quod a Deo principaliter intelligitur, est divina essentia, ut probatum est cap. XLVIII. Divina igitur essentia est id de quo principaliter est divina voluntas.

2. Item. Appetibile comparatur ad appetitum sicut movens ad motum, ut supra cap. XLIV. dictum est; & similiter se habet volitum ad volentem, cum voluntas sit de genere appetitivarum potentiarum in nobis. Si igitur voluntatis divinae sit aliud principale

volitum quam Dei essentia, sequetur quod aliquid aliud sit superius divinae voluntate quod ipsam moveat: cuius contrarium ex praedictis cap. XLIV. patet.

3. Praeterea. Principale volitum unicuique volenti est causa volendi: cum enim dicimus: Volo ambulare, ut saner, causam nos reddere arbitramur: & si quaeratur: Quare vis sanari, procedetur in assignatione causarum quousque perveniat ad finem ultimum, qui est principale volitum, quod est causa volendi per se ipsum. Si igitur Deus aliquid aliud velit principaliter quam se ipsum, sequetur quod aliquid aliud sit ei causa volendi. Sed suum velle est suum esse, ut ostensum est cap. LXXIII. Ergo aliquid aliud erit ei causa essendi: quod est contra rationem primi entis.

4. Adhuc. Unicuique volenti principale volitum est suum ultimum finis: nam finis est per se volitus, & per quem alia fiunt volita. Ultimus autem finis est ipse Deus, quia ipse est summum bonum, ut ostensum est cap. XLII. Ipse igitur est principale volitum suae voluntatis.

5. Amplius. Unaquaqueque virtus ad suum objectum principale secundum aequalitatem proportionatur: nam virtus rei secundum objectum mensuratur, ut patet per Philosophum in I. de celo & mundo, textu com. CXVI. Voluntas igitur essentiae ex aequo proportionatur suo principali objecto; & similiter intellectus, & etiam sensus. Divina autem voluntati nihil ex aequo proportionatur nisi eius essentia. Igitur principale objectum divinae voluntatis est divina essentia. Cum autem divina essentia sit Dei intelligere, & omnia alia quae in ipso esse dicuntur, manifestum est quod eodem modo principaliter vult se intelligere, se velle, se esse unum, & quidquid aliud est huiusmodi.

CAPUT LXXV.

Quod Deus volendo se, vult etiam alia a se.

HINC autem ostendi potest quod Deus volendo se, vult etiam alia.

Cujus enim est velle finem, eius est velle ea quae sunt ad finem ratione finis. Est autem Deus ultimus rerum finis, ut ex praedictis cap. praec. aliquatenus patet. Ex hoc igitur quod vult se esse, etiam alia vult quae in ipsum sicut in finem ordinantur.

2. Item. Unusquisque eius quod est propter se ipsum ab ipso volitum, & amatum, perfectionem desiderat: quia enim propter se amamus, volumus esse optima, & semper meliora, & multiplicari quantum possibile est. Ipse autem Deus suam essentiam propter se ipsam vult, & amat: non autem secundum se augmentabilis, & multiplicabilis est, ut supra praedictis cap. XLVI. manifestum est; sed solum multiplicabilis est secundum suam similitudinem, quae a multis participatur. Vult igitur Deus rerum multitudine ex hoc quod suam essentiam, & perfectionem vult, & amat.

3. Amplius. Quicumque amat aliquid secundum se, & propter ipsum, amat per consequens omnia in quibus illud invenitur, ut qui amat dulcedinem propter ipsam, oportet quod omnia dulcia amet. Sed Deus suum esse & secundum se, & propter ipsum vult, & amat, ut supra cap. praec. ostensum est: omne autem aliud esse est quaedam sui esse secundum similitudinem participatio, ut ex praedictis

cap. XXI. aliquatenus patet. Relinquitur igitur quod Deus ex hoc ipso quod vult, & amat se, vult, & amat alia.

4. Adhuc. Deus volendo se, vult omnia quae in ipso sunt: Omnia autem quodam modo praexistunt in ipso per proprias rationes, ut supra ostensum est cap. XXVIII. & LIV. Deus igitur volendo se etiam alia vult.

5. Item. Quanto aliquid est perfectioris virtutis, tanto sua casualitas ad plura se extendit, & in magis remota, ut supra cap. LXX. dictum est. Casualitas autem finis in hoc consistit quod propter ipsum alia desiderantur. Quanto igitur finis est perfectior, & magis volitus, tanto voluntas volentis finem ad plura extenditur ratione finis illius. Divina autem essentia est perfectissima in ratione bonitatis, & finis. Igitur diffundet suam casualitatem maxime ad multa, ut propter ipsam multa sint volita, & praecipue a Deo, qui eam secundum totam suam virtutem perfecte vult.

6. Praeterea. Voluntas consequitur intellectum, sed Deus suo intellectu intelligit se principaliter, & in se intelligit omnia alia. Igitur similiter principaliter vult se, & volendo se, vult omnia alia. Hoc autem auctoritate sacrae Scripturae confirmatur: dicitur enim Sap. XI. 25. Diligis enim omnia quae sunt, & nihil eorum odisti quia fecisti.

CAPUT LXXVI.

Quod Deus uno actu voluntatis se, & omnia alia velit.

I. Part. quest. XIX. art. 2. ad 4.

HOC autem habito, sequitur quod Deus uno actu voluntatis se, & alia velit.

Omnis enim virtus una operatione, vel uno actu fertur in objectum, & in rationem formalem objecti; sicut eadem visione videmus lumen, & colorem, qui fit visibilis actu per lumen. Cum autem aliquid velimus propter finem tantum, id quod propter finem desideratur, accipit rationem volitive finis; & sic finis comparatur ad ipsam sicut ratio formalis ad objectum, ut lumen ad colorem. Cum igitur Deus omnia alia velit propter se sicut propter finem, ut ostensum est cap. LXXV. uno actu voluntatis vult se, & alia.

2. Amplius. Quod perfecte cognoscitur, & desideratur, secundum suam totam virtutem cognoscitur, & desideratur. Finis autem virtus est, non solum secundum quod in se desideratur, sed etiam secundum quod alia sunt appetibilia propter ipsum. Quia igitur perfecte desideratur finem, utroque modo ipsum desideratur. Sed non est ponere aliquem actum Dei volentis, quo velit se, & quo non velit se perfecte, cum in omnibus sit imperfectum. Quolibet igitur actu quo Deus vult se, vult se, & alia propter se. Alia vero a se non vult nisi in quantum vult se, ut probatum est cap. praec. Relinquitur igitur quod se, & alia non alio & alio actu voluntatis vult, sed uno & eodem modo.

3. Adhuc. Sicut ex supra dictis cap. XIV. patet, in actu cognoscitiva virtutis discursus attenditur secundum quod semetipsum cognoscimus principia, & ex eis in conclusiones venimus; si enim in ipsis principis intererunt conclusiones, ipsa principia cognoscendo, non esset discursus, sicut nec quando aliquid videmus in speculo. Sicut autem principia se habent ad conclusiones in speculativo, ita finis ad ea quae

quæ sunt ad finem in operativis, & appetitivis; nam sicut conclusiones cognoscimus per principia, ita ex fine procedit appetitus, & operatio eorum quæ sunt ad finem. Si igitur aliquis semotim velit finem, & ea quæ sunt ad finem, erit quidam discursus in ejus voluntate. Hoc autem in Deo esse est impossibile, cum sit extra omnem motum. Relinquitur igitur quod simul & eodem actu voluntatis Deus vult se, & alia.

4. Item. Cum Deus semper velit se, si alio actu vult se, & alio alia, sequeretur quod simul sint in eo duo actus voluntatis: quod est impossibile: nam unus simplicis potentia non sunt simul duæ operationes.

5. Præterea. In omni actu voluntatis volitum comparatur ad volentem ut movens ad motum. Si igitur sit aliqua actio voluntatis ex qua vult alia à se, diversa à voluntate qua vult se, in illa erit aliquid aliud movens divinam voluntatem, qua vult se: quod est impossibile.

6. Amplius. Velle Dei est suum esse, ut probatum est cap. LXXI. Sed in Deo non est nisi unum esse. Ergo non est ibi nisi unum velle.

7. Item. Velle competit Deo, secundum quod est intelligens. Sicut igitur uno actu intelligit se, & alia, in quantum essentia sua est exemplar omnium; ita uno actu vult se, & alia, in quantum sua bonitas est ratio omnium bonitatis.

CAPUT LXXVII.

Quod volitorum multitudo non repugnat simplicitati divinæ substantiæ.

I. Part. quest. XIX. art. 2. ad 4.

EX hoc autem sequitur quod volitorum multitudo non repugnat unitati, & simplicitati divinæ substantiæ.

1. Nam actus secundum objecta distinguuntur. Si igitur volita plura quæ Deus vult, inducerent in ipso aliquam multitudinem, sequeretur quod non esset in eo una tantum operatio voluntatis: quod est contra præstensa cap. præced.

2. Item. Ostensum est quod Deus alia vult, in quantum vult bonitatem suam. Hoc ergo modo comparantur aliqua ad voluntatem Dei, quo comprehenduntur à bonitate ejus. Sed omnia in bonitate ejus unum sunt: sunt enim aliqua in ipso secundum modum ejus, scilicet materialia immaterialiter, & multa unite, ut ex supradictis cap. LV. & LVIII. patet. Relinquitur igitur quod multitudo volitorum non multiplicat divinam substantiam.

3. Præterea. Divinus intellectus, & voluntas sunt æqualis simplicitatis, quia utrumque divina est substantia, ut probatum est cap. XLV. & LXXIII. Multitudo autem intellectuum non inducit multitudinem in essentia divina, neque compositionem in intellectu ejus. Ergo neque multitudo volitorum inducit aut diversitatem in essentia divina, aut compositionem in voluntate.

4. Amplius. Hoc inter cognitionem, & appetitum interest quod cognitio fit, secundum quod cognitum est aliquo modo in cognoscente; appetitus autem non, sed è contra secundum quod appetitus refertur, ad rem appetibilem, in quantum appetens querit in quo quiescat: & propter hoc bonum, & malum, quæ respiciunt appetitum, sunt in rebus; verum autem, & falsum quæ respiciunt cognitionem, sunt in mente; ut Philosophus dicit in VI.

Metaph. text. comm. VIII. Quod autem aliquid ad multa se habeat, non repugnat simplicitati ejus; cum & unitas sit multorum numerorum principium. Multitudo igitur volitorum à Deo, non repugnat ejus simplicitati.

CAPUT LXXVIII.

Quod divina voluntas ad singularia bona se extendit.

EX quo etiam apparet quod non oportet nos dicere, ad conservandam simplicitatem divinam, quod velit alia bona in quadam universitate, in quantum vult se esse principium bonorum quæ possunt ab ipso fluere, non autem velit ea in particulari.

1. Nam velle est secundum comparisonem volentis ad rem volitam. Non autem prohibet divina simplicitas quin possit comparari etiam ad multa particularia: dicitur enim Deus optimum, vel primum etiam respectu singularium. Ergo sua simplicitas non prohibet quin in speciali, vel particulari alia à se velit.

2. Item. Voluntas Dei ad alia comparatur in quantum bonitatem participant ex ordine ad bonitatem divinam, quæ est ratio volendi Deo. Sed non solum universitas bonorum, sed & singulum eorum à bonitate divina bonitatem sortitur, sicut & esse. Voluntas igitur Dei ad singula bonorum se extendit.

3. Amplius. Secundum Philosophum in XII. Metaph. text. comm. LII. duplex bonum ordinis invenitur in universo: unum quidem, secundum quod totum universum ordinatur ad id quod est extra universum, sicut exercitus ordinatur ad ducem; aliud, secundum quod partes universi ordinantur ad invicem, sicut & partes exercitus ad invicem. Secundus autem ordo est propter primum: Deus autem ex hoc quod vult se ut finis est, vult alia quæ ordinantur in ipsum ut in finem, sicut probatum est cap. LXXV. Vult igitur bonum ordinis totius, & universi in ipsum, & bonum ordinis universi secundum partes suas ad invicem. Bonum autem ordinis consistit ex singulis bonis. Vult igitur etiam singula bona.

Præterea. Si Deus non vult singula bona ex quibus constat universum, sequitur quod in universo sic à casu ordinis bonum: non enim est possibile quod aliqua pars universi omnia particularia bona componat in ordinem universi, sed sola universalis causa totius universi, quæ Deus est, qui per suam voluntatem agit, ut infra (Lib. II. cap. XXI. ostenderet. Quod autem ordo universi sit casualis, est impossibile; quia sequeretur quod multo magis alia posteriora essent à casu. Relinquitur igitur quod Deus etiam singula bonorum vult.

Adhuc. Bonum intellectum, in quantum hujusmodi, est volitum. Sed Deus intelligit etiam particularia bona, ut supra (cap. LV.) probatum est. Multa igitur etiam particularia bona.

Hoc autem auctoritate Scripturæ confirmatur, quæ Genes. I. ad singula complacentiam divinæ voluntatis ostendit, dicens: *Vidit Deus lucem quod esset bona: similiter de aliis operibus, & postea de omnibus simul: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.*

CAPUT LXXIX.

Quod Deus velit etiam quæ nondum sunt.

De ver. quest. XXI. art. 1. ad 9.

SI autem velle est per comparisonem volentis ad volitum, forte alicui potest videri quod Deus non velit nisi ea quæ sunt: nam relativa oportet simul esse, ut uno interempto, interimatur alterum, ut Philosophus docet. Si igitur velle est per comparisonem volentis ad volitum, nullus potest velle nisi ea quæ sunt.

2. Amplius. Voluntas dicitur ad volita, sicut creatura, & Creator. Non autem potest dici Deus esse Creator, vel Dominus, vel Pater, nisi eorum quæ sunt. Ergo non potest dici velle nisi ea quæ sunt. Ex hoc autem posset ulterius concludi, si divinum velle est invariable, sicut & suum esse, & non vult nisi ea quæ actu sunt, quod nihil velit quod non semper sit.

Dicunt autem ad hoc quidam, quod ea quæ non sunt in se ipsis, sunt in Deo, & in ejus intellectu: unde nihil prohibet, ea quæ non sunt in se ipsis, Deum velle secundum quod in eo sunt.

Hoc autem non videtur sufficienter dictum: nam ideo secundum hoc dicitur quilibet volens aliquid velle, quod voluntas sua refertur ad volitum. Si igitur divina voluntas non refertur ad volitum, quod non est nisi secundum quod est in ipso, vel in ejus intellectu; sequeretur quod Deus non velit illud aliter, nisi quia vult illud esse in se, vel in ejus intellectu. Hoc autem non intendunt loquentes; sed quod Deus, hujusmodi quæ nondum sunt, velit etiam esse in se ipsis.

3. Rursus. Si voluntas comparatur ad rem volitam per suum objectum, quod est bonum intellectum, intellectus autem non solum intelligit bonum esse in se, sed etiam in propria natura; voluntas comparabitur ad volitum non solum secundum quod est in cognoscente, sed etiam secundum quod est in se ipso. Dicamus igitur, quod cum bonum apprehensum moveat voluntatem, oportet quod ipsum velle sequatur conditionem apprehensionis, sicut & motus aliorum mobilium sequuntur conditiones moventis, quod est causa motus. Relatio autem apprehendentis ad apprehensum, est consequens ad apprehensionem ipsam: per hoc enim refertur apprehendens ad apprehensum quod apprehendit ipsum: non autem solum apprehendens apprehendit rem secundum quod est in se ipso, sed secundum quod est in propria natura: quia non solum cognoscimus rem intelligi à nobis, quod est eam esse in intellectu; sed eam esse, vel fuisse, vel futuram esse in propria natura. Licet igitur tunc res illa non sit nisi in cognoscente, relatio tamen consequens apprehensionem est ad eam, non prout est in cognoscente, sed prout est secundum propriam naturam, quam apprehendit apprehendens. Voluntas igitur divinæ relatio est ad rem non existentem, secundum quod est in propria natura, secundum aliquod tempus, & non solum secundum quod est in Deo cognoscente: vult enim Deus rem quæ non est nunc, esse secundum aliquod tempus, & non solum vult, secundum quod ipse ea intelligit.

Nec est simile de relatione volentis ad volitum, & creatis ad creatum, & facientis ad factum, aut domini ad subjectam creaturam: nam velle est actio in volente manens, unde non contingit intelligi ali-

quid extra existens actu; sed facere, & creare, & gubernare significat actionem terminatam ad exteriorum effectum; sine cuius existentia hujusmodi actio non potest intelligi.

CAPUT LXXX.

Quod Deus de necessitate vult suum esse, & suam bonitatem.

I. Part. quest. XIX. art. 3.

EX his autem quæ supra cap. LXXIV. ostensa sunt, sequitur quod Deus de necessitate velit suum esse, & suam bonitatem, nec possit contrarium velle.

1. Ostensum est enim supra quod Deus vult suum esse, & suam bonitatem ut principale objectum, quod est sibi ratio volendi alia. In omni igitur volito suum esse, & suam bonitatem vult, sicut visus in omni colore videt lumen. Impossibile est autem Deum non velle aliquid actu: esset enim volens in potentia tantum; quod est impossibile, cum suum velle sit suum esse. Necessè igitur est quod velit suum esse, & suam bonitatem.

2. Item. Quilibet volens, de necessitate vult suum ultimum finem; sicut homo de necessitate vult suam beatitudinem, nec potest velle miseriam. Sed Deus vult se esse sicut ultimum finem, ut ex prædictis cap. LXXV. patet. Necessario igitur vult se esse, nec potest velle se non esse.

3. Amplius. In appetitivis, & in operativis, finis hoc modo se habet sicut principium indemonstrabile in speculativis: sicut enim ex principiis concluduntur in speculativis conclusiones, ita in activis, & appetitivis ratio omnium agendorum, & appetendorum ex fine sumitur. Sed in speculativis intellectus de necessitate assentit primis principiis indemonstrabilibus, quorum contrariis nullo modo potest assentire. Ergo voluntas necessario inhæret fini ultimo, ut non possit contrarium velle; & sic si divinæ voluntati non est alius finis quam ipse, de necessitate vult se esse.

4. Adhuc. Omnia, in quantum sunt, assimilantur Deo, qui est primo & maxime ens: Omnia autem, in quantum sunt, suo modo naturaliter diligunt suum esse. Multo igitur magis Deus suum esse diligit naturaliter. Natura autem ejus est per se necesse esse, ut supra cap. XLII. probatum est. Deus igitur ex necessitate vult se esse.

5. Præterea. Omnis perfectio, & bonitas quæ in creaturis est, Deo convenit essentialiter, ut supra cap. XXVIII. probatum est. Diligere autem Deum, est summa perfectio rationalis creaturæ, cum per hoc quodammodo Deo uniat. Ergo in Deo essentialiter est: ergo ex necessitate diligit se, & sic vult se esse.

CAPUT LXXXI.

Quod Deus non de necessitate vult alia à se.

I. Part. quest. XIX. art. 3.

SI autem divina voluntas est divinæ bonitatis, & divini esse ex necessitate, posset alicui videri quod etiam aliorum ex necessitate esset; cum omnia alia velit volendo suam bonitatem, ut supra cap. LXXV. probatum est. Sed tamen recte considerantibus apparet quod non est aliorum ex necessitate.

1. Est enim aliorum ut ordinatorum ad finem suum

suae bonitatis. Voluntas autem non ex necessitate fertur in ea quae sunt ad finem, si finis sine his esse possit: non enim habet necesse medicus ex suppositione voluntatis quam habet de sanando, illa medicamenta adhibere infirmo sine quibus potest nihilominus infirmum sanare. Cum igitur divina bonitas sine aliis esse possit, quinimmo nec per alia ei aliquid accrescat; nulla inest, ei necessitas ut alia velit, ex hoc quod vult suam bonitatem.

2. Adhuc. Cum bonum intellectum sit proprium objectum voluntatis, cujuslibet per intellectum concepti potest esse voluntas, ubi salvatur ratio boni: unde quamvis esse cujuslibet, in quantum hujusmodi, bonum sit, non esse autem malum; ipsum tamen non esse alicujus potest cadere sub voluntate, ratione alicujus boni adjuncti, quod salvatur, licet non ex necessitate: est enim bonum aliquid esse, etiam alio non existente. Solum igitur illud bonum voluntas secundum sui rationem non potest velle non esse, quo non est moventi, quia quod potest esse, potest non esse; sequitur ulterius divinam voluntatem esse variabilem.

3. Præterea. Si naturale est Deo aliquid circa causata sua velle, necessarium est. Innaturale autem nihil in eo esse potest: non enim in ipso potest esse aliquid per accidens, neque violentum, ut supra cap. xix. & xxiii. ostensum est.

4. Item. Si quod est ad utrumlibet indifferentem se habens, non magis in unum quam in aliud tendit, nisi ab alio determinetur, oportet quod Deus vel nihil eorum velit ad quae ad utrumlibet se habet; cuius contrarium supra cap. præc. ostensum est; vel quod ab alio determinetur ad unum; & sic erit aliquid eo prius, quod ipsum determinet ad unum. Horum autem nullum necesse est sequi. Ad utrumlibet enim esse alicui virtuti potest convenire dupliciter; uno modo ex parte sui; alio modo ex parte eius ad quod dicitur. Ex parte quidem sui, quando nondum consecuta est suam perfectionem, per quam ad unum determinetur; unde hoc in imperfectionem virtutis redundat, & ostenditur esse potentialitas in ipsa; sicut patet in intellectu dubitantis, qui nondum assecutus est principia ex quibus ad alterum determinetur. Ex parte autem eius ad quod dicitur, invenitur aliqua virtus ad utrumlibet esse, quando perfecta operatio virtutis à neutro dependet, sed tamen (1) utrumque esse potest, sicut aliquis qui diversis instrumentis uti potest aequaliter ad idem opus perficiendum. Hoc autem ad imperfectionem virtutis non pertinet, sed magis ad ejus eminentiam, in quantum utrumlibet oppositorum excedit, & ob hoc determinatur ad neutrum, sed ad utrumlibet se habet. Sic autem est in divina voluntate respectu aliorum à se: nam finis ejus à nullo aliorum dependet, cum tamen ipsa fini suo perfectissime sit unita. Non igitur oportet potentialitatem aliquam in divina voluntate ponere. Similiter autem nec mutabilitatem. Si enim in divina voluntate nulla est potentialitas, non sic absque necessitate alterum oppositorum præcipit circa sua causata, quasi consideretur in potentia ad utrumque, ut primo sit volens potentia utrumque, & postmodum volens actu; sed semper est volens actu, quicquid vult, non solum circa se, sed etiam circa causata. Sed quia volitum non habet necessarium ordinem ad divinam bonitatem, quae est proprium objectum divinae voluntatis, per modum quo non necessaria, sed possibile enun-

(1) Al. utroque uti potest?

tautem velle. Unde nec omnia vult quae ad bonitatem ipsius ordinem habere possent; omnia autem scit quae ad essentiam ejus, per quam intelligit, qualemcumque ordinem habent.

CAPUT LXXXII.

Rationes contra praemissa, & earum solutiones.

Videntur tamen sequi inconvenientia, si Deus ea quae vult, non ex necessitate velit.

1. Si enim Dei voluntas respectu aliquorum volitorum non determinetur quantum ad illa, videtur se ad utrumlibet habere. Omnis autem virtus quae est ad utrumlibet, est quodammodo in potentia: nam ad utrumlibet species est possibilis contingentis: erit enim Dei voluntas in potentia. Non igitur erit Dei substantia, in qua nulla est potentia, ut supra cap. xvi. ostensum est.

2. Adhuc. Si ens in potentia, in quantum hujusmodi, natum est moveri, quia quod potest esse, potest non esse; sequitur ulterius divinam voluntatem esse variabilem.

3. Præterea. Si naturale est Deo aliquid circa causata sua velle, necessarium est. Innaturale autem nihil in eo esse potest: non enim in ipso potest esse aliquid per accidens, neque violentum, ut supra cap. xix. & xxiii. ostensum est.

4. Item. Si quod est ad utrumlibet indifferentem se habens, non magis in unum quam in aliud tendit, nisi ab alio determinetur, oportet quod Deus vel nihil eorum velit ad quae ad utrumlibet se habet; cuius contrarium supra cap. præc. ostensum est; vel quod ab alio determinetur ad unum; & sic erit aliquid eo prius, quod ipsum determinet ad unum. Horum autem nullum necesse est sequi. Ad utrumlibet enim esse alicui virtuti potest convenire dupliciter; uno modo ex parte sui; alio modo ex parte eius ad quod dicitur. Ex parte quidem sui, quando nondum consecuta est suam perfectionem, per quam ad unum determinetur; unde hoc in imperfectionem virtutis redundat, & ostenditur esse potentialitas in ipsa; sicut patet in intellectu dubitantis, qui nondum assecutus est principia ex quibus ad alterum determinetur. Ex parte autem eius ad quod dicitur, invenitur aliqua virtus ad utrumlibet esse, quando perfecta operatio virtutis à neutro dependet, sed tamen (1) utrumque esse potest, sicut aliquis qui diversis instrumentis uti potest aequaliter ad idem opus perficiendum. Hoc autem ad imperfectionem virtutis non pertinet, sed magis ad ejus eminentiam, in quantum utrumlibet oppositorum excedit, & ob hoc determinatur ad neutrum, sed ad utrumlibet se habet. Sic autem est in divina voluntate respectu aliorum à se: nam finis ejus à nullo aliorum dependet, cum tamen ipsa fini suo perfectissime sit unita. Non igitur oportet potentialitatem aliquam in divina voluntate ponere. Similiter autem nec mutabilitatem. Si enim in divina voluntate nulla est potentialitas, non sic absque necessitate alterum oppositorum præcipit circa sua causata, quasi consideretur in potentia ad utrumque, ut primo sit volens potentia utrumque, & postmodum volens actu; sed semper est volens actu, quicquid vult, non solum circa se, sed etiam circa causata. Sed quia volitum non habet necessarium ordinem ad divinam bonitatem, quae est proprium objectum divinae voluntatis, per modum quo non necessaria, sed possibile enun-

riabilia dicimus, cum non est necessarius ordo prædicari ad subjectum: unde cum dicitur, Deus vult hoc causatum, manifestum est esse enuntiabile non necessarium, sed possibile; illo modo quo dicitur aliquid possibile secundum aliquam potentiam, sed quod non necesse est esse, nec impossibile est esse, ut Philosophus tradit in V. Metaph. text. comm. xvii. sicut triangulum habere duo latera aequalia, est enuntiabile possibile, non tamen secundum aliquam potentiam; cum in mathematicis non sit potentia, neque motus. Exclusio igitur necessitatis prædicæ immutabilitatem divinae voluntatis non tollit: quod est bonitas ejus, sed etiam alia bona, ut supra xv. 29. *Triumphator in Israel non parcat, & penitentiæ non flebetur.*

Quamvis autem divina voluntas ad sua causata non determinetur, non tamen oportet dicere, quod nihil eorum velit, aut quod ad volendum ab aliquo exteriori determinetur. Cum enim bonum apprehensum voluntatem sicut proprium objectum determinet; intellectus autem divinus non sit extraneus ab ejus voluntate, cum utrumque sit sua essentia; si voluntas Dei ad aliquid volendum per sui intellectus cognitionem determinetur, non erit determinatio voluntatis divinae per aliquid extraneum facta: intellectus enim divinus non solum apprehendit divinum esse, quod est bonitas ejus, sed etiam alia bona, ut supra, cap. xlix. ostensum est: quae quidem apprehendit ut similitudines quasdam divinae bonitatis, & essentiae, non ut ejus principia; & sic voluntas divina in illa tendit ut suae bonitati conveniant, non ut ad suam bonitatem necessaria. Sic autem & in nostra voluntate accidit, quod cum ad aliquid inclinatur quasi necessarium simpliciter, ut ad finem, quadam necessitate movetur in illud; cum autem tendit in aliquid solum propter convenientiam quamdam, non necessario in illud tendit. Unde nec divina voluntas tendit in sua causata necessario.

Nec etiam oportet propter praemissa innaturale aliquid in Deo ponere. Voluntas namque sua uno & eodem actu vult se, & alia. Sed habitudo ejus ad se est necessaria, & naturalis; habitudo autem ejus ad alia est secundum convenientiam quamdam, non quidem necessaria, & naturalis, neque violenta, aut innaturalis, sed voluntaria: quod autem est voluntarium, neque naturale, neque violentum, neque necesse est esse.

CAPUT LXXXIII.

Quod Deus vult aliquid aliud à se, necessitate suppositionis.

EX his autem haberi potest quod licet Deus circa causata nihil necessario velit absolute, vult tamen aliquid necessario ex conditione, vel suppositione.

1. Ostensum est enim, cap. præc. divinam voluntatem immutabilem esse. In quolibet autem immutabili, si semel est aliquid, non potest postmodum non inesse: hoc enim moveri dicimus quod aliter se habet nunc, & prius. Si igitur divina voluntas est immutabilis, posito quod aliquid velit, necesse est ex suppositione eam hoc velle.

2. Item. Omne aeternum est necessarium. Deum autem velle aliquid causatum esse, est aeternum: sicut enim esse suum, ita & velle aeternitate mensuratur. Est ergo necessarium. Sed non absolute consideratum: quia voluntas Dei non habet necessariam

habitudinem ad hoc volitum. Est ergo necessarium ex suppositione.

3. Præterea. Quicquid Deus potuit, potest: virtus enim ejus non minuitur, sicut nec ejus essentia. Sed non potest nunc non velle quod proponitur voluisse, quia non potest mutari sua voluntas. Ergo numquam potuit non velle quicquid voluit: igitur est necessarium ex suppositione eum voluisse quicquid voluit, sicut & esse: neutrum autem necessarium absolute, sed possibile modo prædicto.

4. Amplius. Quicumque vult aliquid, necessario vult ea quae necessario requiruntur ad illud, nisi sit ex parte ejus defectus vel propter ignorantiam; vel quia à recta electione ejus quod est ad finem, interdum abducitur per aliquam passionem: quae de Deo dici non possunt. Si igitur Deus volendo se, vult aliquid aliud à se, necessarium est eum velle omne illud quod ad volitum ab eo de necessitate requiritur; sicut necessarium est Deum velle animam rationalem esse, supposito quod velit hominem esse.

CAPUT LXXXIV.

Quod voluntas Dei non est impossibile secundum se.

EX hoc igitur apparet quod voluntas Dei non potest esse eorum quae secundum se sunt impossibilia.

1. Hujusmodi enim sunt quae in se ipsis repugnantiam habent, ut hominem esse asinum, in quo includitur rationale esse irrationale. Quod autem repugnat alicui, excludit aliquid eorum quae ad ipsum requiruntur, sicut esse asinum, excludit hominis rationem. Si igitur necessario vult ea quae requiruntur ad hoc quod supponitur velle, impossibile est eum velle ea quae eis repugnant; & sic impossibile est eum velle ea quae sunt impossibilia simpliciter.

2. Item. Sicut supra cap. lxxv. ostensum est, Deus volendo suum esse, quod est sua bonitas, vult omnia alia in quantum habent ejus similitudinem. Secundum hoc autem aliquid repugnat rationis entis, in quantum non potest in eo servari hujusmodi similitudo primi esse, scilicet divini, quod est fons essendi. Non potest igitur Deus velle aliquid quod repugnat rationi entis in quantum hujusmodi. Sicut autem rationi hominis, in quantum est homo, repugnat esse irrationale; ita rationi entis, in quantum hujusmodi, repugnat quod aliquid sit simul ens, & non ens. Non potest igitur Deus velle quod affirmatio, & negatio sint simul verae. Hoc autem includitur in omni per se impossibili, quod ad se ipsum repugnantiam habet, in quantum contradictionem implicat. Voluntas igitur Dei non potest per se esse impossibile.

3. Amplius. Voluntas non est nisi alicuius boni intellectus. Illud igitur quod non cadit in intellectu, non potest cadere in voluntate. Sed ea quae sunt secundum se impossibilia, non cadunt in intellectu, quia sibi ipsis repugnant, nisi forte per errorem non intelligentis rerum proprietatem; quod de Deo dici non potest. In divina ergo voluntate non possunt cadere quae secundum se sunt impossibilia.

4. Adhuc. Secundum quod nunquam quod se habet ad esse, ita se habet ad bonitatem. Sed impossibilia sunt quae non possunt esse. Ergo non possunt esse bona: ergo nec volita à Deo, qui non vult nisi ea quae sunt, vel possunt esse bona.